

Udskriftsdato: 9. januar 2026

CIR1H nr 9054 af 01/02/2025 (Gældende)

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Særvilkår om økonomisk kontrol (§ 57 a)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: CMS VB 10662

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Særvilkår om økonomisk kontrol (§ 57 a)

1. Overblik og tjekliste

Ved lov nr. 892 af 21. juni 2022 om ændring af straffeloven, lov om social service og lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (Indførelse af særvilkår om økonomisk kontrol og målrettede forældreplæg og børne- og ungeplæg ved utryghedsskabende adfærd) er der indført en ny § 57 a i straffeloven, hvorefter retten kan fastsætte et særvilkår om økonomisk kontrol i tilknytning til en betinget dom. Særvilkåret indebærer, at den dømte skal opnå tilsynsmyndighedens godkendelse af økonomiske dispositioner, der overstiger en beløbsgrænse fastsat af retten, samt rette sig efter tilsynsmyndighedens bestemmelser om at anvende indtægter og formue til at indfri gæld til det offentlige.

Særvilkåret er målrettet unge, der var mellem 18 og 25 år på gerningstidspunktet, og som idømmes en betinget dom for utryghedsskabende kriminalitet.

Særvilkåret har til formål at støtte den unge i at leve på en økonomisk ansvarlig og hensigtsmæssig måde og dermed hjælpe den unge til at fravælge et liv med kriminalitet. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.2.), at velordnede økonomiske forhold er et godt fundament for en mere stabil livsførelse, der i sidste ende kan være afgørende for, at den unge ikke fortsætter en levevej med kriminalitet. Samtidigt vil vilkåret signalere, at der er klare rammer for acceptabel adfærd.

Det forudsættes i forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.2. og 3.5.3.), at der i tilfælde, hvor unge mellem 18 og 25 år idømmes en betinget dom for overtrædelse af en af de bestemmelser, som er oplistet i § 57 a, som det klare udgangspunkt skal fastsættes et særvilkår om økonomisk kontrol.

Særvilkåret kan – af proportionalitetshensyn – ikke fastsættes i tilknytning til en kombinationsdom efter straffelovens § 58 eller en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste efter straffelovens § 62, stk. 1.

Hvis den unge er frataget sin retlige handleevne i medfør af værgemålsloven, eller hvis den unge ikke har opholdstilladelse eller fast bopæl i Danmark, skal der ikke fastsættes vilkår om økonomisk kontrol. Det samme gælder i relation til en udlænding, der skal udvises.

2. *Politiets efterforskning og sagsbehandling*

3. Forberedelse

Det er ikke en betingelse for at fastsætte et særvilkår om økonomisk kontrol, at der er udarbejdet en personundersøgelse efter retsplejelovens § 808.

Hvis der af andre årsager indhentes en personundersøgelse i sager omfattet af særvilkåret i § 57 a, skal kriminalforsorgen i den forbindelse gøres opmærksom på, at der – såfremt sagen afgøres med en betinget dom – vil blive nedlagt påstand om et særvilkår om økonomisk kontrol.

Hvis sigtede tidligere har været underlagt et særvilkår om økonomisk kontrol, skal der under forberedelsen af sagen indhentes en udtalelse fra kriminalforsorgen om forløbet af det tidligere fastsatte vilkår.

Det er retten, der fastsætter beløbsgrænsen for den økonomiske kontrol. Der skal herved tages hensyn til den tiltaltes økonomiske forhold på tidspunktet for domsafsigelsen, herunder oplysninger om den pågældendes indtægtsforhold og eventuelle formue. Det forudsættes i den forbindelse i forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.3.2.1.), at anklagemyndigheden, under sagens behandling i retten, skal fremlægge oplysninger om tiltaltes indtægtsforhold i form af skatteoplysninger om skattepligtig indkomst i indeværende eller forrige indkomstår.

4. Jura

I tilfælde, hvor en person, der på gerningstidspunktet var mellem 18 og 25 år, idømmes en betinget fængselsstraf for overtrædelse af straffelovens

§ 119 (vold og trusler om vold mod offentligt ansatte m.v.)

§ 119 a (chikane mod offentligt ansatte m.v.)

§ 119 b (kast af genstande mod offentligt ansatte m.v.)

§ 123 (vidnetrusler)

§ 134 a (deltagelse i slagsmål m.v. på offentligt sted)

§ 244 (simpel vold)

§ 252, stk. 1 (konkret fareforvoldelse)

§ 260, stk. 1 (ulovlig tvang)

§ 266 (trusler)

§ 276 a (indbrudstyveri)

§ 290 (hæleri)

§ 291 (hærværk) eller

overtrædelse af lov om euforiserende stoffer for så vidt angår salg eller vederlagsfri overdragelse med henblik på senere salg (herunder besiddelse med henblik på salg), skal der som det klare udgangspunkt fastsættes et særvilkår om økonomisk kontrol efter straffelovens § 57 a. Dette gælder også, hvis der dømmes for forsøg eller medvirken.

Det er alderen på gerningstidspunktet, der er afgørende for, om den aldersmæssige betingelse er opfyldt. Hvis den tiltalte således var 25 år på gerningstidspunktet, men er fyldt 26 år eller mere på domstidspunktet, vil pågældende være omfattet af målgruppen for særvilkåret.

Vedrører den betingede dom flere lovovertrædelser, hvoraf det ikke er alle, som er omfattet af bestemmelsen i § 57 a, vil der skulle foretages en konkret vurdering af, om den overtrædelse, der er omfattet af § 57 a, i sig selv ville kunne begrunde et særvilkår om økonomisk kontrol. Hvis den unge f.eks. idømmes en betinget fængselsstraf for hærværk og dokumentfalsk, og det alene er overtrædelsen vedrørende

dokumentfalsk, der er udslagsgivende for den betingede straf, fordi hærværksovertrædelsen isoleret set ville medføre en bødestraf, vil der ikke kunne fastsættes et særvilkår om økonomisk kontrol.

Af proportionalitetshensyn kan der ikke fastsættes et særvilkår om økonomisk kontrol i tilknytning til en kombinationsdom efter straffelovens § 58 eller en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste efter straffelovens § 62, stk. 1.

Særvilkåret i straffelovens § 57 a er ikke afhængigt af tiltaltes økonomiske forhold, der således ikke skal tillægges betydning ved vurderingen af, om der skal fastsættes vilkår om økonomisk kontrol. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.3.1.), at der i almindelighed skal fastsættes vilkår om økonomisk kontrol, uanset om den tiltalte ikke har en indkomst eller kun har en beskeden indkomst på tidspunktet for domsafsigelsen, og at tilsvarende gælder for tiltaltes eventuelle formue.

Domstolene kan undtagelsesvist undlade at fastsætte vilkår om økonomisk kontrol som led i en betinget dom. Det vil f.eks. kunne ske i tilfælde, hvor den tiltalte varigt er uden fast bopæl, eller hvor den pågældende tidligere har været underlagt et særvilkår om økonomisk kontrol, men hvor gennemførelsen af vilkåret ikke har været vellykket, f.eks. fordi den unge overtrådte vilkåret. I tilfælde, hvor det ikke fremgår af en eventuel personundersøgelse, hvordan et tidligere vilkår om økonomisk kontrol er forløbet, skal der indhentes en udtalelse fra kriminalforsorgen om forløbet af det tidligere fastsatte vilkår.

Endvidere kan domstolene undtagelsesvist undlade at fastsætte vilkåret, hvis den tiltalte har særdeles gode personlige forhold. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor den tiltalte er i fast arbejde med en stabil lønindkomst, ikke tidligere er straffet, og hvor der på baggrund af en konkret vurdering ikke vurderes at være risiko for recidiv.

Hvis den unge er frataget sin retlige handleevne i medfør af værgemålsloven, eller hvis den unge ikke har opholdstilladelse eller fast bopæl i Danmark, skal der ikke fastsættes vilkår om økonomisk kontrol. Det samme gælder i relation til en udlænding, der skal udvises.

Særvilkåret om økonomisk kontrol finder anvendelse for alle sager, der påkendes efter lovens ikrafttræden den 1. juli 2022. Det afgørende for særvilkårets anvendelse er således ikke handlingstidspunktet, med påkendelsestidspunktet, jf. lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de specielle bemærkninger til § 6.

Ved lov nr. 53 af 28. januar 2025 blev anvendelsesområdet for særvilkår om økonomisk kontrol udvidet til også at omfatte unge i alderen 18 til 25 år, der idømmes en betinget dom for overtrædelse af straffelovens § 276 a om indbrudstyveri og straffelovens § 290 om hæleri. Særvilkåret om økonomisk kontrol finder anvendelse for sager om indbrudstyveri og hæleri, der påkendes efter lovens ikrafttræden den 1. februar 2025. Det afgørende for særvilkårets anvendelse er således ikke handlingstidspunktet, men påkendelsestidspunktet, jf. lovforslag nr. 100 af 13. november 2024, de specielle bemærkninger til § 3.

I sager, der er pådømt i byretten eller landsretten før lovens ikrafttræden, og som pådømmes i en højere ret efter lovens ikrafttræden, vil der skulle tages stilling til, om der er grundlag for at idømme et særvilkår om økonomisk kontrol, selv om reglerne herom ikke var gældende ved pådømmelsen i byretten.

5. Straf og andre retsfølger

Der er ikke med straffelovens § 57 a tilsigtet en udvidelse af området for betingede domme i relation til de oplyste lovovertrædelser, og der vil således fortsat skulle nedlægges påstand om ubetinget frihedsstraf, hvor dette er udgangspunktet.

Påstand i anklageskriftet

I alle sager, hvor kriterierne for anvendelse af straffelovens § 57 a er opfyldt, og hvor anklagemyndighedens påstand vil være en betinget frihedsstraf, skal det anføres i anklageskriftet, at der vil blive nedlagt påstand om, at der i tillæg til den betingede dom fastsættes et vilkår økonomisk kontrol efter straffelovens § 57 a. Påstanden kan f.eks. formuleres som følger:

”Der nedlægges påstand om, at retten i medfør af straffelovens § 57 a bestemmer, at tiltalte i 1 år fra endelig dom skal opnå tilsynsmyndighedens godkendelse af økonomiske dispositioner, der overstiger en beløbsgrænse, der fastsættes af retten, og rette sig efter tilsynsmyndighedens bestemmelser om at anvende indtægter og formue til at indfri gæld til det offentlige. ”

I sager, hvor anklagemyndighedens påstand er en ubetinget frihedsstraf, men hvor der under sagen kan blive tale om fastsættelse af en betinget straf, skal anklagemyndigheden nedlægge subsidær påstand om fastsættelse af særvilkår efter § 57a.

Hvis det tydeligt fremgår af sagen – evt. af en personundersøgelse – at den tiltalte har særdeles gode personlige forhold, kan anklagemyndigheden undtagelsesvist undlade at nedlægge påstand om fastsættelse af et vilkår om økonomisk kontrol efter straffelovens § 57 a. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor den tiltalte er i fast arbejde med en stabil lønindkomst, ikke tidligere er straffet, og hvor der på baggrund af en konkret vurdering ikke vurderes at være risiko for recidiv.

Beløbsgrænse

Et særvilkår om økonomisk kontrol indebærer, at den dømte skal opnå kriminalforsorgens godkendelse af alle økonomiske dispositioner, der enkeltvis overstiger en af retten fastsat beløbsgrænse. Den dømte skal opnå kriminalforsorgens godkendelse forud for, at der disponeres over et beløb, der overstiger den fastsatte beløbsgrænse.

Det er retten, der i forbindelse med særvilkårets fastsættelse bestemmer, hvad beløbsgrænsen skal fastsættes til.

Ved fastsættelsen af beløbsgrænsen skal der tages hensyn til den tiltaltes økonomiske forhold på tidspunktet for domsafsigelsen, herunder oplysninger om den pågældendes indtægtsforhold og eventuelle formue. Det forudsættes i den forbindelse i forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.3.2.1.), at anklagemyndigheden, under sagens behandling i retten, skal fremlægge oplysninger om tiltaltes indtægtsforhold i form af skatteoplysninger om skattepligtig indkomst i indeværende eller forrige indkomstår.

Beløbsgrænsen forudsættes fastsat til mindst 10.000 kr. En beløbsgrænse på 10.000 kr. forudsættes anvendt i de tilfælde, hvor tiltaltes indtægt er særlig lav. En indtægt anses for ”særlig lav”, når den er

væsentlig mindre end dagpengebeløbet for en fuldtidsbeskæftiget. Det indebærer, at der almindeligvis vil skulle fastsættes en beløbsgrænse på 10.000 kr., hvis pågældende modtager SU, kontanthjælp eller lignende ydelse.

Det overlades herudover til domstolene under hensyntagen til den tiltaltes indtægts- og formueforhold at vurdere, hvornår der er grundlag for at hæve beløbsgrænsen fra 10.000 kr. Hvis den tiltalte under retssagen kan fremlægge dokumentation for, at pågældende har en ikke ubetydelig formue, vil det tale for, at der fastsættes en højere beløbsgrænse, således at beløbsgrænsen står i rimeligt forhold til den pågældendes samlede indtægts- og formueforhold.

Et særvilkår om økonomisk kontrol fastsættes i kombination med et vilkår om tilsyn.

Særvilkåret om økonomisk kontrol ophører 1 år efter endelig dom, uanset om prøvetid og tilsyn måtte være fastsat til at vare længere tid. Det forudsættes dog i forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.3.3.), at tilsynet almindeligvis fastsættes til 1 år, således at det udløber samtidigt med særvilkåret om økonomisk kontrol.

6. Efter dom

Hvis den dømte ikke overholder bestemmelserne i særvilkåret om økonomisk kontrol, vil der kunne foreligge en vilkårsovertrædelse, der i sidste ende kan føre til reaktioner efter straffelovens § 60.

Det forudsættes, at kriminalforsorgen følger samme fremgangsmåde ved en vilkårsovertrædelse af særvilkåret om økonomisk kontrol som ved vilkårsovertrædelser af øvrige særvilkår efter straffelovens § 57, jf. straffuldbyrdslovens § 99. Tilsvarende finder bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 1021 af 28. juni 2022 om kriminalforsorgens reaktioner ved overtrædelse af vilkår fastsat ved prøveløsladelse, betinget dom m.v. anvendelse, jf. bekendtgørelsens § 1, nr. 6.

Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (lovforslag nr. 162 af 6. april 2022, de almindelige bemærkninger pkt. 3.5.3.4.), at der i almindelighed ikke vil foreligge en vilkårsovertrædelse i de tilfælde, hvor den dømte ikke overholder en beslutning om at anvende sin indtægt eller formue til at indfri sin gæld til det offentlige, hvis den manglende overholdelse alene beror på den omstændighed, at den pågældende mangler betalingsevne, men i øvrigt har betalingsvilje. Baggrunden herfor er, at det ikke er intentionen, at den dømte skal risikere at få sin straf ændret til en ubetinget fængselsstraf alene som følge af, at den pågældende ikke har evne til at betale sin gæld.

7. Love og forarbejder

- Lov nr. 892 af 21. juni 2022 om ændring af straffeloven, lov om social service og lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (Indførelse af særvilkår om økonomisk kontrol og målrettede forældreoplysning og børne- og ungeoplysning ved utryghedsskabende adfærd)
- Lov nr. 53 af 28. januar 2025 om ændring af straffeloven og lov om politiets virksomhed (Styrket indsats mod borgernær kriminalitet)

Rigsadvokaten, den 1. februar 2025

RIGSADVOKATEN

/ Rigsadvokaten